

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens Quæstiones à XXVII. vsque ad LXIV. & à Quæstione CVI.
vsque ad CXIV.

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1620

Spiritum S. à filio procedere docuerunt grauißimi Patres Ecclesiæ Græcæ.
c .5.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81000)

stola illa solum refertur, quo modo Patres illi Constantinopolitani aliquibus incommotis impediti Romam venire non potuerunt, & ideo suam fidem scriptam ad Concilium Romanum miserunt, nunquam cum illo concilium generale celebrant. De particulâ vero illius additione ne verbum quidem, imo inter decreta illius Concilij Romani, quæ habentur in illo 9. lib. Tripartitæ cap. 16. nihil de processione Spiritus sancti à Filio decernitur: Sed Canone 16. solum damnatur, qui negaverit Spiritum S. esse à Patre. Quod vero ex symbolo Damasi adducitur, parum etiam refertur, tum, quia non satis constat, an symbolum illud sit Damasciæ namque, quæ in 9. tomo Marius Victorius colligit, incerti auctoris sunt: tum etiam quia symbolum illud longe diuersum est à Niceno, & Constantinopolitano: nunc autem non querimus, ubi hæc veritas fuerit primum definita, sed ubi primum addita fuerit particula, *Filius*, symbolo Niceno, quod in Ecclesia cantatur.

Sed obiecit nobis Hieremias Patriarcha Constantinopolitanus in censura illa Orientalis Ecclesiæ c. 1. quod in symbolo Niceno Constantinopolitano confirmato expresse dicatur, Spiritum ex solo Patre procedere. Id tamen esse falsum, vel ex verbis symboli, quæ in eo capite ipse subiicit, manifeste liquet. Dicitur enim, *Et in Spiritum sanctum Dominum, & uiuentem, qui ex Patre procedit, &c.* Vbi quamuis solum exprimitur, ex Patre procedere: tamen non dicitur, ex solo Patre, quæ duo longe diuersa sunt. Conqueruntur tamen Græci, & Hieremias eo loco, quod nos contra definitionem Patrum Niceni Concilij particulam, *Filioque*, addiderimus, quam Patres Niceni non posuerunt. Verum quis non videat, ea, quæ secundum syncretam, & rectam fidem symbolo adduntur, minime decreto Niceni Concilij aduersari? Constat enim in symbolo Niceno de Spiritu sancto non plura fuisse pronunciata, quam illud, *Et in Spiritum sanctum*, postea vero à Patribus primi Concilij Constantinopolitani addita fuisse illa verba, *Dominum uiuentem: qui ex Patre procedit*: ob id tamen nullus Græcorum conqueritur. Cur vero tam pauca de Spiritu sancto in Concilio Niceno dicta fuerint, explicat Basilus in Epistola Niceno dicta fuerint, explicat Basilus in Epistola ad Ecclesiam Antiochenam, quæ est ordine 60. ubi recitato primum symbolo Niceno in fine epistolæ sic ait: *Quoniam vero doctrina de Spiritu sancto indefinita est; propterea quod nondum comparerent bellum contra Spiritum sanctum, an condemnandi sint, qui Spiritum sanctum creatum, ac seruile esse naturæ dicunt, in ea synodo nulla facta est mentio.* Cam igitur potest Concilium Constantinopolitanum, tempore inquam Ephesini, ut i. diximus aliqui negare cepissent, Spiritum sanctum esse à Patre per Filium, iure optimo oppositum definitum fuit in prædictis Concilijs, & ad maiorem explicationem symbolo addita illa particula, *Filioque*, quodquam sit consonum sacre Scripturæ c. 2. probatum est. Quantum vero doctrinæ Patrum etiam Græcorum, consentiat, sequenti facile ostendemus.

Quod si Græci Latinos insimulant, quod illam particulam, *Filioque*, symbolo addiderint, notent etiam Tharastum, quod in 7. synodo actione 3. in epistola ad summos Sacerdotes, & Episcopos addiderit illam, *per Filium*, quam quidem eandem omnino vim habere c. 6. præcipue demonstramus. Nec obstat nobis, quod in Concilio

Vasquez in 1. p. tom. 2.

Ephesino Can. 7. dicitur, nemini libere aliam fidem vel proferre, vel scribere: recitatum autem fuerat inter alia symbolum Nicenum, & Constantinopolitanum: hoc, inquam, non obstat, quia ut diximus prædicto additamento non profertur, nec scribitur fides alia: sed eadem declaratur, & explicatur magis secundum doctrinam Patrum. & perum scripturæ sensum. Quod si ne verbum quidem addere liceret, ut Græci contendunt, damnari deberet etiam Chalcedonenſe Concilium, quod multa symbolo Niceno addidit, & aliqua etiam detraxit. Et planum est, Concilium generale etiam approbatione Pontificis Romani non potuisse præscribere modum condendi symbolum futuris Concilijs, & Pontificibus. Liberum enim successoribus, utpote æqualibus, est alio modo, & alijs verbis fidem explicare; modo nihil contra rectam fidem addere velint, aut detrachere. Id autem, quod de Leone 3. testatur Magister in 1. libr. distin. 11. posuisse vel elicet ad fidem nostræ cautelam in tabula argentea symbolum Constantinopolitanum sine illo additamento, *Filioque*, in altari Apostolorum Petri & Pauli, cum tamen eo tempore iam fuisset facta additio (vixit enim anno 900.) libenter fatemur: hoc tamen nihil prædicto additamento aduersatur: id enim non fecit, ut damnaret additamentum, sed ut seruaretur memoria illius symboli, quod nostro nequaquam contrarium est.

CAPUT V.

Spiritum sanctum à Filio procedere docuerunt grauisſimi Patres Ecclesiæ Græcæ.

Omissis Latinis Patribus, quorum innumera potuissent referri testimonia, ex multis grauisſimisque Ecclesiæ Græcæ doctoribus, hanc veritatem confirmat Bessarion c. 6. & 7. illius orationis, quam habuit in Concilio Florentino, ubi bifariam de Spiritu S. loquuntur. Quidam dicunt, Spiritum sanctum ex Filio, aut à Filio procedere; vtunturque particula, *ex*, aut *à*, sicut Latini, quorum testimonia in hoc capite proferemus. Alij vero dicunt, per Filium procedere, ex quib. sequenti capite eadem veritas cum probanda est. Referemus autem hic non solum testimonia, quæ recitauit Bessarion, quæ nullam à Græcis calumniam pati poterant, sed alia etiam, quæ ipsi malitiose, & absque fundamento calumniantur.

Primum testimonium est Athanasij in symbolo in hunc modum, *Spiritus sanctus à Patre, & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.* Quod sane symbolum Græci immerito negant esse Athanasij: nam Gregor. Naz. in orat. de laudibus Athanasij quæ est 12. testatur Athanasium edidisse perfectam fidei confessionem, quam totus occidens, & oriens veneratur. Augustin. quoque in 1. saluum 120. nomine Athanasij integrum verbum huius symboli recitat: sed, suppresso nomine Athanasij, vtitur sententiis illius 5. de Trinit. cap. 8. & epist. 174. & in Enchiridio cap. 36. quare Græci negare nequeunt huiusmodi symbolum editum ab Athanasio. Quo autem fundamento nixi dicere poterunt, particulam illam, *à Filio*, malitiose additam fuisse à Latinis? Tempore sane Gennadii Scholarii, ut ipse scribit in libr. pro defensione Concilij Florentini. c. 1. sect. 5. fatebantur Græci symbolum hoc editum ab Athanasio: ipsum tamen ebrium fuisse, quando

quando illud composuit, phanatici homines asserere nō dubitarunt. Refert etiā GENEBRARDUS lib. 3. de Trinit. extare per vetustum codicem manuscriptum in cœnobio Germanensi apud Lutetiam de synodis, in quo dicitur, Athanasium prædictum symbolum Treueris edidisse, dum in quodam puteo latitaret propter grauissimam persecutionem Arianorum, & præsertim imperatoris Constantii Arianii. Idem scribit. NAUSLER, in Chronologia in 9. aetate. Allegat quoque GENEBRARDUS libellum Grece scriptum de Spiritu sancti processione, qui oblatu fuit Lazaro Baillio oratori regis Galliarum Francisci I. apud Venetos, in quo non solum Athanasius author huius symboli asseritur, sed etiam in huius rei confirmationem citatur testimonium Nazianzeni, quod supra retulimus. Demum allegat GENEBRARDUS Ioannem Beletium Theologum Parisiensem, qui abhinc quadringentis annis librum edidit, quo inter alia symbola secundo loco ponit Athanasii. Hæc obiter dicta sufficiant, ut pudeat Valentinum Gentilem, & Trinitarios nostri temporis, qui nullo alio fundamento, quam solita sua dicendi licentia, huius symboli auctoritatem labefactare conati sunt.

GENEBRARDUS.

ATHANASIUS.

24

Secundum testimonium.

Secundum testimonium est eiusdem ATHANASII, serm. 4. contra Arianos longe ante medium (ut velinde aperte constet, nihil Athanasium in symbolo de Spiritu sancto docuisse contra id, quod in aliis opusculis docuerat, vel postea docuit) ubi ita scribit: Non enim tria principia, aut tres Patres introducimur sicut Marcionista, cum non tres Soles ad comparationem adducamus, sed vnicum Solem, eiusque splendorem, & ex vtroque lucem procedentem. Comparat abique dubio Patrem Soli, Filium splendori, Spiritum sanctum luci, quem ab vtroque, nempe Patre & Filio, procedere affirmat. Et in Epist. ad Serapionem de Spiritu sancto sic loquitur: Mandat Apostolus, hæreticum hominem post vnam, aut alteram correctionem de vita, etiam si quos videas cum Veliis volantes per aera, & cum Petro, & Moysæ sicco pede calcantes maria, nisi Spiritum sanctum profiteantur Deum essentialiter ex Deo Filio existentem, sicut & Filium naturaliter Deum gentium essentialiter ex Deo Patre existentem, ut nos profiteamur, eos non recipias. Mitto alia Athanasii testimonia, quibus non tam aperte Græcos conuincere possumus.

Tertium testimonium.

25

Græcorum enasis pracluditur.

Tertium testimonium est Basilij lib. 3. contra Eunomium circa principium, ubi ait: Cur necesse est, si dignitate & ordine tertius est Spiritus, natura quoque ipsum tertium esse: dignitate namque ipsum secundum a Filio, cum ab ipso esse habeat, & omni ab illa causa dependeat, pietatis ratio tradit: natum vero tertium, uti neque ex sanctis scriptoribus didicimus, neque ex prædictis colligere possibile est. Sed in Concilio Florentino sessione 20. cum Græci premerentur hoc testimonio, dixerunt corruptum esse, quod non in omnibus Græcis codicibus, sed in aliquibus solum hæc verba haberentur. Et sane in codice Basilien. excuso anno 1515. & non legimus. At Latini Theologi protulerunt codicem peruetustum ante sexcentos annos manu scriptum, in quo hæc verba continebantur. Ceterum ex sequentibus colligitur subiungit enim: Nam quemadmodum Filij ordine quidem a Patre secundus est, quoniam ab illo est, & dignitate, quoniam origo, & causa essendi Pater ipsi est. natura vero nullo modo secundus, quoniam in vtroque vna est deitas, ita Spiritus sanctus est dignitate, & ordine se-

cundus a Filio est, non tamen aliena ipsum esse natura insequitur. Cum ergo Basilij dicat, Spiritum ordine, & dignitate esse secundum a Filio, necessario fateretur, Spiritum esse a Filio, & Filium esse originem Spiritus, esse enim ordine secundum ab aliquo, ex sententia Basilij verbis citatis, est esse ab illo, esse vero dignitate secundum, est esse origine secundum. Adde quod, si Spiritus sanctus non esset a Filio, non haberet cum illo ordinem primi, & secundi, infra disput. 168. cap. 2. videbimus.

Quartum testimonium est Epiphanius heresi 69. ubi de Spiritu sancto ait. Ex Patre procedens, & a Filio accipiens. Quibus verbis ostendit contra Arianos, Spiritum S. non esse creaturam, referturque illa ad æternam emanationem: alioqui nihil probaret. Eadem verba, & rationem repetit paulum eo loco, ut probet, cetera præter Spiritum sanctum esse creata: quia nec a Patre procedunt, nec de Filio accipiunt. Idem libro Anchorato pag. 232. 349. 350. 351. dicit, Spiritum sanctum esse Filio, & iterum esse ex Patre & Filio, & ab vtroque: quæ adeo sunt manifesta, ut nullus ea infirmari possit. Ceterum Marcus nomine Græcorum in Concilio Florentino sessione 18. conatus est defendere, in Epiphanio non haberi verbum, & Epiphanium autem a Ioanne Ecclesie Latine Theologo conuictus esset, explicauit hoc modo, ut esset a Patre & Filio, nihil aliud sit, quam esse de substantia illorum, hoc est, eiusdem cum ipsis substantia: verum hoc etiam ibidem Ioannes, & Cardinalis Bessarion confutauerunt, probantes illud, esse personam Patris & Filij referri.

Quintum testimonium est Chrysostomus tom. 5. hom. 1. de symbolo, qui Spiritum S. de Patre & Filio procedentem appellat. Sextum testimonium est Didymi lib. 2. de Spiritu S. apud Hieronymum in 6. to. explicans enim illud Ioan. 16. Non enim a se ipso loquitur, sic scribit: Quia non ex se est, sed ex Patre, & me est, hoc enim, quod subsistit, loquitur, a Patre & me illi est. Quo nihil clarius dici potuit. Septimum testimonium est Simeonis Metaphrastes in vita Dionysij Areopagite, Alcidadi (inquit) mens Christus in celum, & ad paternam sedem reuertitur, & Spiritum, qui ex ipso procedit, mittit discipulis.

CAPVT VI.

Eadem veritas ostenditur ex Patribus, qui dixerunt, Spiritum sanctum esse a Patre per Filium.

Sunt alij graues quoque, & antiqui Ecclesie Græcæ doctores, qui Spiritum sanctum a Patre per Filium procedere docuerunt. Ex quibus præsertim per Filium procedere docuerunt. Bessarion in notatione illa cap. 6. præmittit autem cap. 5. ex doctrina sancti Thomæ in articulo 3. huius questionis, particulam per, qua videntur illi Patres rationem causæ seu principij significare, quod nullus sane negare potest. Nam quod asserunt Græci, eam poni pro particula cum, frivolum est: quis enim recte dicat, Petrum, qui indutus veste, atque adeo cum veste deambulabat, per vestem ambulare: per milia? Adde quod in Scriptura particula per significat causam seu principium, Genes. 4. per di hominem per Deum, Ioan. 1. Omnia per ipsum facta sunt. Et ad Col. 1. Omnia per ipsum creata sunt.